

ประโยค ป.ธ. ๔

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ อิติ ยถาวุตฺตํ มาตาปีตฺอุปลฺภูฏานํ อิธ ปัสสาทีนมวหนโต มงฺคณฺหติ วุจฺจตีติ ฯ

อปโร นโย ฯ อุปฺภูฏานํ นาม ภรณกิจจกรรมกุลวัสฏฺฐุณทนายชฺชารหปฺปฏิปชฺชน-
ทกฺขิณานุปทานวเสน ปญฺจวิธํ อุปฺภูฏานํ ฯ เตนาห ภควา ลีคาลกสฺส นาม คหปติปุตฺตสฺส
ธมฺมํ เทเสนโต ปญฺจหิ โช คหปติปุตฺต ฐฺานเหติ ปุตฺเตน ปฺรตฺติมา ทิสฺวา มาตาปีตโร
ปจฺจุปลฺภูฏาตพฺพา ภโต เน ภริสฺสามิ กิจฺจํ เนสํ ภริสฺสามิ กุลวํสํ ฐฺูเปสฺสามิ ทายชฺชํ ปฺฏิปชฺชามิ
อถวา ปน เนสํ เปตานํ กาลกตานํ ทกฺขิณํ อนุปฺปทสฺสามิ อิมเหติ โช คหปติปุตฺต ปญฺจหิ
ฐฺานเหติ ปุตฺเตน ปฺรตฺติมา ทิสฺวา มาตาปีตโร ปจฺจุปลฺภูฏาตพฺพาติ ฯ

ตตฺถ ฐฺานเหตีติ เอตฺถ ติฏฺฐติ เอตฺถ ผลํ ตทายตฺตวฺตฺติตายาติ ฐฺานํ เหตุ เตนาหฏฺฐกถาย
การณเหตีติ ฯ อตฺถสฺริกฺขตยา มาตาปีตฺนํ ปฺรตฺติมทิสฺวาภาโว โหติ ฯ ตถา หิ เต ปุตฺตานํ
ปฺรตฺตภาวโต อุปฺการิกภาเวน ทิสฺนโต อปทิสฺนโต จ ปฺรตฺติมา ทิสฺวา ฯ เตนาห มาตาปีตโร
ปุพฺพปฺการิตาย ปฺรตฺติมา ทิสฺวาติ เวทิตพฺพาติ ฯ ภโตติ อหํ อิมเหติ โปสีโต ฯ ตมฺปน ภรณ
ชาตคาลโต ปฏฺฐาย สุขปจฺจุยฺสํพรณน ทฺุขปจฺจุยฺสํพรณน จ มาตาปีตฺุหิ ปวตฺตติโต โหติ
ตสฺมา ตํ ทสฺเสตฺตฺมาห ถญฺญํ ปาเยตฺวา หตฺถปาเท วชฺชเมตฺวา มุเขน ลิงฺฆาณิกํ อปเนตฺวา
นหาเปตฺวา มณฺฑเตตฺวา ภริโต ชคฺคิโตติ ฯ เนติ เต มาตาปีตโร มหฺลลเก ปาทโรวหนทปน-
ยาคุมตฺตทานาทีหิ ภริสฺสามิ ฯ กิจฺจํ เนสนฺติ อหํ อตฺตโน กิจฺจํ ฐฺูเปตฺวา มาตาปีตฺนํ ราชฺกุลาทีสุ
อุปฺปนฺนกิจฺจํ คนฺตฺวา ภริสฺสามิ ฯ กุลวํสํ ฐฺูเปสฺสามีติ เอตฺถ ยสฺมา มาตาปีตฺนํ สนฺตํ เชตฺตาที
อวินาเสตฺวา รกฺขณํ เตสํ ปรมฺปฺราย ฐฺูติยา การณํ โหติ ยสฺมา จ กุลปฺปทสาทินา อตฺตนา
สทิสํ เอกํ ปุริสํ ฆาเตตฺวา คีวํยํ วา หตฺถเว วา พทฺธมณฺีวลยํ หารตพฺพนฺุติ เอวมาทินา
ปวตฺตอธมฺมิกวํสโต มาตาปีตโร อปเนตฺวา ตํ คาหํ วิสฺสชฺชาเปตฺวา หีสาทิวริตฺติยา ปวตฺเต
ธมฺมิกวํเส ฐฺูปนฺน เจว เตหิ ทินฺนทานานุปจฺฉินฺทเนน จ อายตี เตสํ ปรมฺปฺรา ทริตา โหติ
ตสฺมา ตมตฺถํ ทสฺเสตฺตฺมาห มาตาปีตฺนํ สนฺตํ เชตฺตวตฺถุทฺธิรณฺุสฺวณฺุณาที อวินาเสตฺวา รกฺขณโตปิ
มาตาปีตโร อธมฺมิกวํสโต ทริตฺวา ธมฺมิกวํเส ฐฺูเปเนตฺปิ กุลวํเสน อวาทานิ สลาภตฺตาทีน
อนุปจฺฉินฺหิตฺวา ปวตฺเตนโตปิ กุลวํสํ ฐฺูเปติ นามาติ ฯ ทายชฺชํ ปฺฏิปชฺชามีติ เอตฺถ ยสฺมา
ทายชฺชปฺปฏิลาภสฺส โยคฺยภาเว ปวตฺตมาเนยว ทายชฺชํ ปฺฏิปชฺชติ นาม น อิตโร ตสฺมา
ตมตฺถํ ทสฺเสตฺตฺมาห มาตาปีตโร อตฺตโน โอวาเท อวตฺตมาเน มิจฺฉาปฺฏิปนฺเน ทารเก วินิจฺฉย

ปตฺวา อปฺตฺตเก กโรหนฺติ เต ทายชฺชารหา น โหนฺติ โฉวเท วตฺตมานเ ปน กุสฺสนฺตกสฺสามิเก
กโรหนฺตีสฺส ๑ ตตฺถ วินิจฺฉยํ ปตฺวาติ ปฺตฺตสฺส จ วิสฺสชฺชนนฺติ เอวมาคตํ วินิจฺฉยํ อคฺคมฺม ๑
ทกฺขิณนฺติ เตสํ ปตฺติทานํ กตฺวา ตตฺติยทิวสโต ปฏฺฐาย ทานํ อหฺมปฺปทสฺสามิ ๑ กิมนฺตฺติ เจ ๑
ตํ เตสํ ปาเปตฺ ๑ กิมนฺเต ทานํ เปตานํ ปาปฺณาตฺติ ๑ น เหตุถ อมฺเหติ วตฺตพฺพมตฺติ
ภควตา เอว พฺยาगतตฺตา ๑

[๓๓๔] อิติ ยถาวุตฺตํ มาตาปิตุอุปลุฏฺฐานํ อิทฺ ปสฺสํทึนฺมวหนฺโต มงฺคฺลนฺติ วุจฺจตีติ ฯ
อปโร นโย ฯ อุปลุฏฺฐานํ นาม ภวณฺนิกิจฺจกรณฺนกุลวํสฺสฺสุปฺนทายชฺชวาทหปฺปฏิปชฺชน-
ทกฺขิณานุสฺสพทานวเสน ปญฺจวิธํ อุปลุฏฺฐานํ ฯ เตนหาท ภควา ลีคาลกสฺส นาม คหปติปฺตุตฺตสฺส
ธมฺมํ เทเสนฺโต ปญฺจทฺติ โช คหปติปฺตุตฺต ฐฺวานเหติ ปฺตุตฺเตน ปฺรตฺติมา ทิสฺวา มาตาปิโตร
ปจฺจุปลุฏฺฐาทพฺพา ภโต เน ภริสฺสํมิ กิจฺจํ เนสํ ภริสฺสํมิ กุลวํสํ ฐฺวเปสฺสํมิ ทายชฺชํ ปฺฏิปชฺชํมิ
อถวา ปน เนสํ เปตํ กาลกทานํ ทกฺขิณํ อนุสฺสพทสฺสํมิ อิมฺเหติ โช คหปติปฺตุตฺต ปญฺจทฺติ
ฐฺวานเหติ ปฺตุตฺเตน ปฺรตฺติมา ทิสฺวา มาตาปิโตร ปจฺจุปลุฏฺฐาทพฺพาติ ฯ

[๓๓๕] การบำรุงมารดาบิดาตามที่กล่าวแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "เป็นมงคล"
เพราะนำมาซึ่งอิฏฐผลทั้งหลายมีความสรรเสริญเป็นต้นในโลกนี้ ด้วยประการนี้แล ฯ

อีกนัยหนึ่ง การบำรุง ๕ อย่าง ด้วยสามรถการเลี้ยง การช่วยทำกิจ ดำรงวงศ์สกุล
ประพฤตินิยมซึ่งความเป็นผู้รับทรัพย์มรดกและตามเพิ่มให้ซึ่งทักษิณา ชื่อว่า การบำรุง ฯ
ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาค เมื่อจะทรงแสดงธรรมแก่คฤหบดีบุตรชื่อ ลีคาลกะ จึงตรัสว่า
"คฤหบดีบุตร ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา อัมบุตรพึงบำรุงด้วยฐานะ ๕ คือ เราอันท่านเลี้ยง
แล้วจักเลี้ยงท่าน ๑ จักทำกิจของท่าน ๑ จักดำรงวงศ์สกุล ๑ จักปฏิบัติซึ่งความเป็นผู้รับทรัพย์
มรดก ๑ ก็อีกอย่างหนึ่ง เมื่อท่านถึงแก่กรรมล่วงลับไปแล้ว จักตามเพิ่มให้ซึ่งทักษิณา ๑"
คฤหบดีบุตร ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา อัมบุตรพึงบำรุงด้วยฐานะ ๕ เหล่านี้แล" ฯ

[๓๓๕] ตตถ ฐาเนหีติ เอตถ ตีฏฐติ เอตถ ผลํ ตทายตตวุตติตยาติ ฐานํ เหตุ
เตนาหฏฐกถายํ การณหีติ ฯ อตถสริขุขตยา มาตาปีตุนํ ปุรตถิมทิสสาภาโว โหติ ฯ ตถา ทิ
เต ปุตตทานํ ปุรตถภาวโต อุปการิกภาเวน ทิสนโต อปทิสนโต จ ปุรตถิมา ทิสสา ฯ เตนาห
มาตาปีโตโร ปุพพุปการิตาย ปุรตถิมา ทิสสาติ เวทิตพพาติ ฯ ภาโตติ อหํ อิมเหติ โปสิโต ฯ
ตมฺปน ภารณํ ชาตกาลโต ปฏฐาย สุขขจฺจยฺยสฺสรณน ทุกขจฺจยฺยาปหฺรณน

[๓๓๕] บรรดาบทเหล่านั้น ในบทที่ว่า ฐาเนหิ พิงฺทราบวินิจฺฉยฺยตังนํ: ผลย่อมตั้งอยู่
ในการณ์นั้น เพราะความที่ผลนั้นเป็นไปเนื่องด้วยการณ์นั้น เหตุนั้น การณ์นั้น ชื่อว่า ฐาเน
(เป็นที่ตั้ง) คือเหตุ; ด้วยเหตุนั้น ในอรรถกถา ท่านจึงกล่าวว่า การณหีติ ฯ ความที่มารดาบิดา
เป็นทิศเบื้องหน้า เพราะบังนิตเห็นสมกันโดยเนื้อความ ฯ จริงอย่างนั้น มารดาบิดาเหล่านั้น
ชื่อว่า ทิศเบื้องหน้า เพราะเป็นผู้ตั้งอยู่เบื้องหน้าแห่งบุตรทั้งหลาย และเพราะแสดงคืออ้างโดย
ความเป็นผู้มีอุปการะ (แก่บุตรทั้งหลาย) ฯ ด้วยเหตุนี้ พระอรรถกถาจารย์ จึงกล่าวว่า
"มารดาบิดา พิงฺทราบว่า 'ทิศเบื้องหน้า' เพราะท่านเป็นผู้มีอุปการะมาก่อน" ฯ บทว่า ภาโต
ความว่า เราอันมารดาบิดาเหล่านี้เลี้ยงมาแล้ว ฯ ก็การเลี้ยงนั้น เป็นกิจอันมารดาบิดาให้เป็น
ไปแล้ว ด้วยการนำปัจจัยแห่งสุขเข้าไป และด้วยนำปัจจัยแห่งทุกข์ออกไป จำเดิมแต่กาล
ที่บุตรเกิด,

จ มาตาปิตุหิ ปวตตติโต โหติ ตสฺมา ตํ ทสฺเสตฺตฺมาห ญญญํ ปาเยตฺวา หตฺถปาเท วฑฺฒเตตฺวา มุขน ลิงฺฆาณิกํ อปนฺเตตฺวา นหาเปตฺวา มณฺเฑตฺวา ภริโต ชคฺคิโตติ ฯ เนติ เต มาตาปิตโร มหุลลเก ปาพโรชนนหาปนยาคุตฺตทานาทิหิ ภริสฺสํมิ ฯ กิจฺจํ เนสนฺติ อหํ อตฺตโน กิจฺจํ ฐฺเปตฺวา มาตาปิตูนํ ราชกุลาทีสุ อฺปนฺนํ กิจฺจํ คนฺตฺวา ภริสฺสํมิ ฯ กุลวํสํ ฐฺเปสฺสํมีติ เอตฺถ **ยสฺมา** มาตาปิตูนํ สนฺตํกํ เขตฺตาที อวินาเสตฺวา รกฺขนํ เตสํ ปรมฺปราย ฐฺิตฺติยา การณํ โหติ **ยสฺมา** จ กุลปฺปเทสาทินา อตฺตนา สทิสํ เอกํ ปุริสํ ฆาเตตฺวา คีวายนํ วา หตฺถเ วา พุทฺทมณฺโวลยํ หาเรตฺตฺพพฺนฺติ เอวมาทินา ปวตฺตอธมฺมิทฺวสโต มาตาปิตโร อปนฺเตตฺวา ตํ คาหํ วิสฺสชฺชาเปตฺวา ทีสาทิวริตฺติยา ปวตฺเตต ธมฺมิทฺวสํ ฐฺูปเนน เจว เตหิ ทินฺนทานานุปฺจฉินฺนํเนน จ อายตี เตสํ **ปรมฺปฺรา** หริตา โหติ

เพราะฉะนั้น พระอรรถกถาจารย์ เพื่อจะแสดงการเลี้ยงนั้น จึงกล่าวว่า "(เรา) อันมารดาบิดาให้คัมภีร์นั้น ยังมีมือและเท้าให้เจริญ เอาปากคูดน้ำมูก ให้อาบน้ำ แต่งตัว เลี้ยงดู ประคับประคองแล้ว" ฯ บทว่า เน ความว่า เราก็กเลี้ยงมารดาบิดาเหล่านั้น ผู้แก่ ด้วยกิจมีการล้างเท้า ให้อาบน้ำ ให้ยาและภัตเป็นต้น ฯ สองบทว่า กิจฺจํ เนสํ ความว่า เราก็กักกิจของตนไว้แล้วไปทำกิจที่เกิดขึ้นในราชสกุลเป็นต้น ของมารดาบิดา ฯ ในฐานะนีวํ กุลวํสํ ฐฺเปสฺสํมีติ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ : **เพราะเหตุ**ที่ไม่ให้สมบัติของมารดาบิดามีนาเป็นต้นให้ฉิบหายรักษาไว้ เป็นเหตุแห่งการตั้งมั่นสืบ ๆ ไป (แห่งวงศ์สกุล) ของมารดาบิดาเหล่านั้น ; **อนึ่ง เพราะเหตุ**ที่การสืบต่อไป (แห่งสกุล) ของมารดาบิดาเหล่านั้น ย่อมเป็นอันบุตรนำไปแล้ว ด้วยการนำมารดาบิดาออกจากวงศ์ที่ไม่ตั้งอยู่ในธรรมอันเป็นไปโดยนัยเป็นต้นอย่างนี้ว่า "พวกเราพึงฆ่าบุรุษคนหนึ่ง ผู้เสมอกับตนด้วยสมบัติมีสกุลและประเทศเป็นต้นแล้ว นำกำไลมณีที่ผูกไว้ที่คอหรือที่มือไป" แล้วให้เลิกละความยึดถืออันเสีย ตั้งไว้ในวงศ์ที่ประพฤดิธรรมอันเป็นไปแล้วด้วยการงดเว้นจากอกุศลกรรมมีการเบียดเบียนเป็นต้น และด้วยการไม่ตัดทอนทานที่มารดาบิดาเหล่านั้นให้แล้ว;

ตลุมมา ตมตถุํ ทลเสตุมาท มาตาปีตุนํ สนตกํ เขตตวตถุทริภญญสุวณฺณทํ อวินาเสตวา รกฺขณโตปี
มาตาปีตโร อธมฺมิกวํสโต หริตฺวา ธมฺมิกวํเส จฺฐเปโตปี กุลวํเสน อาภตานิ สลากภตฺตาทินิ
อนุปฺจจินฺทิตฺวา ปวตฺเตนโตปี กุลวํสํ จฺฐเปติ นามาติ ฯ ทายชฺชํ ปฏิปชฺชามิตี เอตถ ยสฺมา
ทายชฺชปฺปฏิลาภสฺส โยคฺยภาเว ปวตฺตมาโนเยว ทายชฺชํ ปฏิปชฺชติ นาม น อิตโร ตลุมมา
ตมตถุํ ทลเสตุมาท มาตาปีตโร อตฺตโน โอวาเท อวตฺตมาเน มิจฺฉาปฏิปฺปนฺเน ทารเก วินิจฺฉยํ
ปตฺวา อปฺตฺตเก

เหตุ^{นั้น} พระอรรคกถาจารย์เพื่อจะแสดงความนั้น จึงกล่าวว่า "บุตรไม่ให้สมบัติของ
มารดาบิดามีนา เงิน ทอง เป็นต้น จึงหายไป รักษาไว้ก็ดี นำมารดาบิดาไปจากวงศ์ที่ไม่ตั้งอยู่
ในธรรมแล้ว ตั้งไว้วงศ์ที่ตั้งอยู่ในธรรมก็ดี ไม่ตัดทอนภักดิ์ทั้งหลายมีสลาภภักดิ์เป็นต้น อัน
วงศ์สกุลนำมาแล้วให้เป็นไปอยู่ที่ดี ชื่อว่า ดำรงวงศ์สกุล" ฯ ในฐานะนี้ว่า ทายชฺชํ ปฏิปชฺชามิ
พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ : เพราะเหตุที่บุตรประพฤติ โดยความเป็นผู้ควรแก่อันได้รับความเป็น
ทายาทชื่อว่า ปฏิบัติความเป็นผู้รับทรัพย์มรดก ฯ บุตร (ประพฤติอย่างอื่น) นอกนี้ ไม่เชื่อว่า
ปฏิบัติความเป็นผู้รับทรัพย์มรดก; ฉะนั้น พระอรรคกถาจารย์ เพื่อจะแสดงความนั้น จึงกล่าวว่า
"มารดาบิดาถึงความตัดเด็ก (บุตร) ทั้งหลายผู้ไม่ประพฤติในโอวาทของตน ปฏิบัติผิดทำไม่ให้เป็น
เป็นบุตร,

กิโรนติ เต ทายชฺชารหา น โหนติ โอวาเท วุตตมานเ ปน กุลสฺนตฺกสามิเก กิโรนฺตีติ ฯ
ตตฺถ วินิจฺฉยํ ปตฺวาติ ปุตฺตสฺส จ วิสฺสชฺชนนฺติ เอวมาคตํ วินิจฺฉยํ อาคมฺม ฯ ทกฺขิณฺนฺติ
เตสํ ปตฺติทานํ กตฺวา ตตฺติยทิวสโต ปฏฺฐาย ทานํ อนุปฺปทสฺสามิ ฯ กิมตฺถนฺติ เจ ฯ ตํ เตสํ
ปาเปตฺตํ ฯ กิมฺปนฺตํ ทานํ เปตานํ ปาปุณฺมาตีติ ฯ น เหตุถ อมฺเหติ วุตฺตพฺพมตฺถิ ภาควตา
เอว พฺยาगतฺตฺตา ฯ

บุตรเหล่านั้น ย่อมไม่ควรแก่ความเป็นทายาท ย่อมทำบุตรทั้งหลายผู้ประพฤติดูอยู่ในโอวาท
ให้เป็นเจ้าของสมบัติในสกุล" ฯ บรรดาบทเหล่านั้น สอนว่า วินิจฺฉยํ ปตฺวา ความว่า
ถึงการตัดอันมาแล้วอย่างนี้ว่า "ก็เราสละบุตรละ" ฯ บทว่า ทกฺขิณฺ ความว่า เราจักทำการให้
ส่วนบุญแก่มารดาบิดาเหล่านั้น ตามเพิ่มให้ท่าน จำเดิมแต่วันที่ ๓ ฯ ถ้าคำถามพึงมีว่า
"เพื่ออะไร ?" คำตอบพึงมีว่า "เพื่อให้ท่านนั้นถึงแก่มารดาบิดาเหล่านั้น" ฯ ถาว่า "ก็ท่านนั้น
ย่อมถึงแก่มารดาบิดาผู้ล่วงลับไปแล้วหรือ ?" ฯ ก็ในปัญหานี้ ข้าพเจ้าไม่จำต้องกล่าวแก้
เพราะพระผู้มีพระภาคเอง ทรงพยากรณ์ไว้แล้ว ฯ